

Expeditie Etersheim

Etersheim, mei 2018

Expeditie Etersheim

Op verzoek van de provincie wordt in deze notitie aangegeven wat de meerwaarde is van een aanlegmogelijkheid aan de Markermeerdijk bij Etersheim voor de exploitatie van Bezoekerscentrum de Breek, Molenstichting Zeevang en Stichting het Schooltje van Dik Trom.

Deze notitie is een concrete aanvulling op de Business case Etersheim (gemeente Zeevang/Edam-Volendam 2014).

Inhoud

- 1 Inleiding
- 2 Etersheimerbraakpolder
- 3 Initiatiefnemers
- 4 Arrangementen voor de chartervaart
- 5 Kansen dijkversterking
- 6 Tot slot

Expeditie Etersheim

1 Inleiding

Er zijn goede redenen om Etersheim – een buurtschap in gemeente Edam-Volendam aan het Markermeer – beter te ontsluiten vanuit het water voor geïnteresseerde bezoekers. Want waar vind je langs het Markermeer, vlakbij toeristencentra Edam, Volendam en Amsterdam, een interessanter waterstaatkundig gebied? Waar zijn op één vierkante kilometer 5 peilniveaus en bijna evenveel gemaaltjes te zien vanaf de dijk? Waar kun je beter waarnemen hoe Nederland droge voeten houdt dan in dat waterrijke cultuurlandschap van het laagste poldertje van Noord-Holland met de fiere museummolen?

Jaarlijks weten op dit moment zo'n 23.000 bezoekers deze unieke plek te vinden. Veelal wandelaars en fietsers die behalve de museummolen en bezoekerscentrum De Breek ook het nostalgische Schooltje van Dik Trom bezoeken. Maar waarom zouden we ook niet het varende publiek verwelkomen in dit unieke pareltje van Laag-Holland? Laten we ze op expeditie sturen....!

Expeditie Etersheim

2 Etersheimerbraakpolder

In Etersheim wordt het oer-Hollandse cultuurhistorische verhaal in beeld gebracht: Hoe Nederland droog werd én altijd droge voeten houdt. Hoe er het laagste poldertje van Noord-Holland tot 6.64 onder NAP ontstond nadat klei onttrokken was voor de dijkversterking ter plekke na de watersnood van 1916. En waar de trotse, gerestaureerde museummolen nog laat zien hoe 't in die tijd met zijn imposante houten vizel de polder drooghield. Even verderop, in Schardam, staat sinds 2017 het ultramoderne gemaal C. Mantel. Oude en nieuwe bemalingstechnieken zijn hier elkaars burens.

Er is nog een ander verhaal te vertellen. Dat gaat over het verdrongen dorp Etersheim. Het dorp *Ettershem* is waarschijnlijk al rond 800 ontstaan. De naam betekent 'uiterste woonplaats'. Dit Etersheim van voor 1200 is nagenoeg verdwenen. Tijdens een vroege watervloed moet het dorp zijn overspoeld en verloren gegaan. Volgens de legende waren de overgebleven muren bij laag water in de Zuiderzee nog te zien. Dichtbij de dijk in het Markermeer, op de plek waar het oude dorp gelegen moet hebben, is in 2009 is door amateurduikers een gave zandstenen sarcofaag gevonden uit de 12^e eeuw. Met een spectaculaire reddingsactie is die naar boven gehaald en vormt nu een pronkstuk in het provinciaal archief het Huis van Hilde. Wat valt er nog meer te verwachten van archeologisch onderzoek ter plekke?

Ligging: tussen Hoorn en Edam-Volendam

Het landelijke Etersheim ligt kalmpjes aan de drukke fietsroute langs de IJsselmeerdijk tussen Edam -Volendam en Hoorn. Beiden op ongeveer 10 km afstand. De route maakt deel uit van een ANWB-knooppuntenroute en het 'rondje IJsselmeer' (een veel belopen en befietst traject) en is een geliefde route voor toertochten van groepen motorrijders, scooters, sollexen, oldtimers enz.

Etersheim heeft de potentie om zich te ontwikkelen tot de derde toeristische kern van de gemeente Edam-Volendam. Waar Volendam vrolijk dagjesvermaak op de Dijk en meerdaags verblijf op het Marinapark biedt en Edam haar historische monumenten en culinair verblijf in stadse setting toont, kan Etersheim de groene oase zijn voor de toerist, die de rust en ruimte zoekt van het waterrijke cultuurlandschap.

2 Initiatiefnemers

Bezoekerscentrum De Breek, Molenstichting Zeevang en Stichting het Schooltje van Dik Trom

De Molenstichting met bezoekerscentrum De Breek en de museummolen bieden samen met het Schooltje van Dik Trom een educatief en nostalgisch aanbod in de Etersheimerbraakpolder onder de vlag van 'Het land van Dik Trom'.

Eén afslag vanaf de IJsselmeerdijk leid je via een landweggetje naar het uniek gelegen bezoekerscentrum De Breek. Met de museummolen en een mooie 'kapschuur' maakt het deel uit van de Molenstichting Zeevang. Behalve fietsers, zijn wandelaars graag geziene gasten van deze landelijke uitspanning. De Breek is een landelijke horecagelegenheid met een heerlijk zonnig terras. Rust, ruimte en de nabijheid van water en weilanden vormen de grote aantrekkingskracht voor de vele trouwe bezoekers aan dit (Natura 2000) gebied. Er worden jaarlijks goedbezochte muziek- en kinderfestivals georganiseerd en het is ook een

Expeditie Etersheim

geliefde trouwlocatie. Groepen tot 200 man en duizenden festivalbezoekers zijn geen uitzondering. Voor de catering bij dit soort gelegenheden worden lokale partijen ingehuurd. De bedrijfsfilosofie van duurzaamheid, landelijkheid en eenvoud spreekt steeds meer mensen aan.

Tussen Het Schooltje van Dik Trom en bezoekerscentrum De Breek ligt een 1-kilometer lang landweggetje, dat deel uitmaakt van het Dik Trompad; een 3 km rondje langs de dijk.

In het Schooltje schreef C. Joh. Kieviet zijn eerste Dik Tromboek, dat in 1891 verscheen. Het voormalige dorpsschooltje van Etersheim is met de onderwijzerswoning in 2011 aangekocht door Stichting Stadsherstel en is sinds de restauratie in 2013 als kinderboekenmuseum in gebruik. Hier beleef je het schoolleven van rond 1900. Er zijn zo'n 20 vrijwilligers verbonden aan het Schooltje en de jaarlijkse wisseltentoonstellingen worden professioneel samengesteld uit de museale collectie. In de onlangs geopende dependance is ruimte voor de permanente expositie van de mooiste schenkingen en er zijn technische faciliteiten voorhanden voor educatieve doeleinden. Het Klaslokaal van Kieviet en de dependance bieden samen ruimte voor groepsbezoek van maximaal 40 bezoekers.

Huidige bezoekersaantallen

De Breek

Bezoekerscentrum De Breek gaat haar 13^e jaar in. Uitbater [REDACTED] "Wij zijn in het hoogseizoen vijf dagen per week open en ontvangen jaarlijks zo'n 20.000 gasten. Dit zijn zowel wandelaars als fietsers en mensen die per auto komen. Zij kiezen voor de authentieke eenvoud van deze plek. In alles wat we doen staat de natuur voorop. De lijndienst 314 via de N247 loopt niet langs Etersheim, die gaat via het noordelijker gelegen Scharwoude. Mijn ambitie is te groeien naar 40.000 bezoekers die geïnteresseerd zijn in de typische cultuurhistorie en het landschappelijk karakter van deze plek.

Naast uitbreiding van de huidige groep fietsers en wandelaars zie ik duidelijke groei in toeristen die met charters van de Bruine Vloot meegaan. Dit is het type toerist dat hier thuishoort. Zij kiezen voor het typisch Hollandse waterlandschap en zijn geïnteresseerd in de verhalen eromheen. Er ligt een convenant (bijlage) met een groot aantal charterorganisaties om hun gasten hier naartoe te leiden. Zij zijn op zoek naar nieuwe arrangementen. Samen met het Schooltje van Dik Trom bieden we al arrangementen aan. Die willen we verder uitbreiden. Met een aanlegsteiger kunnen we de afspraken met de charterorganisaties verzilveren. Weet dat er tussen Hoorn en Edam, d.w.z. op een afstand van 18 km, geen enkele aanlegmogelijkheid voor hen is."

Het Schooltje van Dik Trom

Het Schooltje van Dik Trom viert in 2018 haar eerste lustrum. Coördinator [REDACTED] "Jaarlijks weten 3.000 bezoekers ons te vinden. In het hoogseizoen zijn we 4 dagen open. Op allerlei manieren promoten we ons museum en behalve passanten te voet en op de fiets krijgen we steeds meer aanvragen voor groepsbezoeken en schoolklassen buiten de reguliere openingstijden. In samenwerking met De Breek bieden we arrangementen die bestaan uit nostalgische beleving en cultuureducatie. Gastvrouwen en -heren vertellen op het Schooltje het verhaal van C. Joh. Kieviet en geven een historisch beeld van 'De school van Vroeger' en Etersheim. Wij denken een uitbreiding naar 4.500 bezoekers goed aan te kunnen, zeker nu we een goede ontvangstruimte hebben gecreëerd in de nieuwe dependance."

Expeditie Etersheim

De museummolen

Het aantal bezoekers dat de museummolen bezoekt is onbekend. Er wordt slechts een vrijwillige bijdrage 'in de klomp' gevraagd. Als de molenaar aanwezig is, vertelt hij graag over de werking van de molen. Het onderhoud van zowel de museummolen als het bezoekerscentrum en de open kapschuur vragen veel onderhoud en brengen hoge kosten met zich mee voor Molenstichting Zeevang.

Financiële (on)zekerheid

Zowel Stichting het Schooltje van Dik Trom als de Molenstichting kunnen nu nog de exploitatie* rond krijgen, maar voor de continuïteit en professionalisering op langere termijn is toch een bredere financiële basis nodig.

De groei van het aantal bezoekers biedt zekerheid voor de instandhouding van het cultureel erfgoed in Etersheim, zorgt voor meer continuïteit en professionaliteit van het recreatief en toeristisch aanbod én biedt perspectief voor nieuw te ontwikkelen arrangementen voor bezoekers van de Etersheimerbraakpolder.

Partners bundelen krachten

Om de krachten te bundelen gaan de Molenstichting Zeevang en het Schooltje van Dik Trom in 2018 een nauwere samenwerkingsvorm aan, waarbij sprake is van één overkoepelend bestuur (Stichting Etersheimerbraak i.o.). Dit zal bestuurlijke en innovatieve slagkracht voor de toekomst opleveren, onder meer door samen te werken aan de ontwikkeling van toerisme en recreatie in het gebied in samenhang met een aanlegsteiger waar charterschepen van de Bruine Vloot aan kunnen meren.

* zie de jaarcijfers op www.hetschooltjevandiktrom.nl en www.molenstichtingzeevang.nl

3 Arrangementen voor de chartervaart

Uit cijfers (bijlage) van de BBZ (Vereniging voor Beroepschartervaart) blijkt de chartervaart een grote toeristische markt te bezetten in Nederland. Er is daar grote animo voor nieuwe bijzondere afmeerplaatsen voor hun bezoekers. Wij kunnen daar direct op inspelen vanwege de goede connecties van bezoekerscentrum de Breek binnen de 'Bruine Vloot'.

Met een aanlegsteiger aan de Markermeerdijk bij Etersheim kunnen wij onze gasten vanaf de eerste stap aan wal informatie bieden over de geschiedenis van de inpoldering van dit gebied. De gasten komen van het Markermeer af, lopen de dijk op en kijken direct op het diepste punt van Noord-Holland (-6,64m). Een prachtige opening om verder educatief materiaal onder de aandacht te brengen zoals 'waterpeilschaal', panelen, een gids, (wandel)kaarten) beeld- en geluid. Mensen kunnen daarna op huurfietsen stappen en het gebied verder verkennen.

Varend met de boot, wandelend naar de Breek, de museummolen en het Schooltje van Dik Trom, en fietsend door de regio: het zijn duurzame manieren van vervoer. Passend in een recreatieve trend en overheidsbeleid rond duurzaamheid en ecotoerisme.

Expeditie Etersheim

Nieuwe arrangementen

Een aanlegsteiger maakt het mogelijk om twee basisarrangementen aan te bieden voor charters uit naburige havenplaatsen met groepen voor het gebied:

1. Expeditie 'Droge Voeten'. Hoe Nederland droog blijft.

In dit arrangement wordt voortgeborduurd op het bestaande arrangement vanuit Hoorn in samenwerking met Cinema Oostereiland/zeilschip Egberdina en gaan bezoekers op waterstaatkundige expeditie. De ontvangst is in bezoekerscentrum de Breek met koffie en Anna's biologisch appelgebak. Ze krijgen via de infopanelen bij de aanlegplaats, filmmateriaal in de Breek of in de dependance van het Schooltje informatie over het proces van bemaling. Buiten kan men in de museummolen en de kleine gemaaltjes in het land zelf zien hoe dit werkt. Dit gebeurt op basis van een eenvoudige handleiding.

In de toekomst kan mogelijk ook nog een Amerikaans Windmolen in bedrijf worden genomen en het voormalig kunstwerk 'Diner op NAP' in ere hersteld worden.

Op verzoek (en extra betaling) krijgen bezoekers van een deskundig geograaf meer verdiepende cultuurhistorische informatie over het waterrijke gebied en het ontstaan van het laagste poldertje van Noord-Holland. Voor een totaalbeeld van de wijze van bemaling kunnen bezoekers op de fiets of te voet ook het hypermoderne gemaal in Schardam bezoeken

Samenwerkingspartners zijn: HHNK, gemeente Edam-Volendam, Provincie Noord-Holland, de Bruine Vloot, De Vereniging Behoud de Volendammer Bidders, fietsvaarboten, Bureau Toerisme Laagholland.

Expeditie Etersheim

2. Expeditie Verdrongen dorp. Hoe Etersheim verdween in de golven.

In dit arrangement nemen we bezoekers mee op archeologische expeditie naar het Etersheim van voor de vloedgolf. Over de berging van de sarcofaag uit de 12^e eeuw is indertijd een film gemaakt, die door bezoekers van het Schooltje zeer gewaardeerd wordt. Door de jaren heen zijn heel wat eeuwenoude voorwerpen opgedoken of opgegraven, die bij de Historische Vereniging Oosthuizen zijn ondergebracht. Ongetwijfeld zullen er nog meer interessante vondsten boven water komen bij het archeologisch onderzoek dat tijdens de werkzaamheden aan de dijk gedaan wordt. Tijdens de dijkversterking zal daarom een tijdelijk, zelfvoorzienend, archeologisch informatiecentrum (bijlage) worden ingericht bij de Breek. Door middel van beeld, tekst en archeologische vondsten wordt daar het verdrongen dorp en de geschiedenis van Etersheim in beeld gebracht. Daarnaast kunnen in de dependance van Het Schooltje van Dik Trom gedurende de dijkversterkingsoperatie kleine wisseltentoonstellingen worden ingericht en wordt de documentaire vertoond over de reddingsoperatie van de Sarcofaag.

De definitieve locatie voor de archeologische vondsten ná de dijkversterking kan gecombineerd worden met het informatiepunt bij de aanlegsteiger (zie onder 1).

Samenwerkingspartners zijn: HHNK, gemeente Edam-Volendam, Provincie Noord-Holland, Historische Verenigingen Zeevang en Warder, regionale musea, Bureau Toerisme Laagholland.

Expeditie Etersheim

4 Kansen dijkversterking

De komende jaren wordt de Markermeerdijk versterkt. Dit ingrijpende proces houdt de gemoederen van velen bezig, maar het biedt ook kansen voor gebiedsontwikkeling zoals wij dat in Etersheim voor ogen hebben met de aanleg van een steiger voor de bruine vloot. Ook goede informatie is essentieel. Zowel de Breek, de Molenstichting en het Schooltje zijn bereid een bijdrage te leveren aan de informatievoorziening over de dijkverzwaring voor de bewoners tussen Amsterdam-Noord en Hoorn. Met onze ligging vlak onder de dijk, bieden wij daartoe een laagdrempelige en geloofwaardige plek in de regio.

Benodigde infrastructuur

Om de plannen voor gebiedsontwikkeling in relatie tot de aanlegsteiger te kunnen realiseren zijn de volgende aanvullende voorwaarden van belang:

- Een Informatiepunt aan de wal bij de dijk; al dan niet zelfvoorzienend met informatiezuilen en archeologische vondsten.
- Veilige stalling voor huurfietsen aan de dijk bij de aanlegsteiger
- Parkeergelegenheid bij het toegangspad naar de molen
- Toegankelijke en zichtbare ontsluiting voor wandelaars en fietsers naar de Etersheimerbraakpolder vanaf de aanlegsteiger en het fietspad op de dijk (niet alleen een trap!)
- Verbetering parkeren bij het Schooltje van Dik Trom

5 Tot slot

In de afgelopen jaren zijn door zowel de lokale overheid als door de toeristische aanbieders in Etersheim diverse plannen ontwikkeld voor een verdergaande (eco)toeristische exploitatie van Etersheim. Alle betrokkenen zijn ervan overtuigd dat het gebied meer recreanten en toeristen kan interesseren. D.w.z. een specifieke groep toeristen: zij die van water, natuur, rust en een landelijke, duurzame sfeer houden. Een aanlegsteiger maakt het mogelijk om een grote, nieuwe groep te bereiken. De contacten liggen er, afspraken zijn snel gemaakt. Het benutten van de kansen in het kader van de dijkverzwaring zullen de aantrekkingskracht van Etersheim als geheel kunnen versterken.

Bijlagen:

- Intentieverklaring bruine vloot
- Kerncijfers 2014 bruine vloot
- Memo: Archeologisch Informatiecentrum

Toelichting grondslagen

In dit document kunt u secties vinden die onleesbaar zijn gemaakt. Deze informatie is achterwege gelaten op basis van de Wet open overheid (Woo). De letter die hierbij is vermeld correspondeert met de bijbehorende grondslag in onderstaand overzicht.

J Art. 5.1 lid 2 sub e

Het belang van de openbaarmaking van deze informatie weegt niet op tegen het belang van de eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer van betrokkenen